

Tiesībsarga konference, 2015

Dr. Elmārs Tērauds

Latvijas Psihiatru asociācijas prezidents

09.12.2015.

Likumi

- Satversmes 111.pants
- Ārstniecības likums
- Pacientu tiesību likums (no 2009.g.)
- Likums "Par fizisko personu datu aizsardzību"
- Farmācijas likums
- Civillikums, Krimināllikums u.c.
- Ministru kabineta noteikumi;
- Tiesībsarga ziņojumi, rekomendācijas, prasības

Psihisko traucējumu izplatība Latvijā (SPKC dati, 2014)

- Ap 150 000 iedzīvotāju Latvijā ar psihisku un uzvedības traucējumu diagnozi (SSK-10 Fgrupa)
- Latvijā uz 10.06.2014. kopumā reģistrēti 82 993 pacienti ar psihiskiem traucējumiem (3,7% no populācijas)
- Šizofrēnijas spektra traucējumi (F2) pacienti – 19419
- Organiski psihiski traucējumi 20 409
- Garīga atpalcība 17 667
- Neirotskie traucējumi 9 461
- Garastāvokļa traucējumi 6909
- MK noteikumu grozījumi par reģistru "Iestrēguši" VM

Tērauds, 2013

3

- 2012.gada 6.janvārī Nr. 6-6/7 Atzinums pārbaudes lietā Nr.2011-152-4F atvijas pilsoniskās cilvēktiesību komisijas iesniegumu un Valsts sociālās aprūpes centra „Zemgale” filiāles „Ile”

- 2013.gada 15.februārī Nr. 1-12/2 Latvijas Republikas tiesībsarga ziņojums par Valsts sociālās aprūpes centriem pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem

Latvijas Republikas tiesībsarga 2014.gada ziņojums (2015).

- Kopumā tiesībsargs atzīst, ka laikā kopš 2013.gada 15.februāra, kad tika sniegts tiesībsarga ziņojums par Valsts sociālās aprūpes centriem pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem, ir vērojami uzlabojumi atsevišķos jautājumos. Piemēram, ir sākti veselības punktu izveidē VSAC un to reģistrācija Ārstniecības iestāžu reģistrā, kas sekmēs gan veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību, gan jautājuma par medicīniskās dokumentācijas sakārtošanu risināšanu, gan rekomendāciju par regulāru asins analīžu veikšanu klientiem, kas saņem medikamentu Leponeks, jo ir ieviesta prakse attiecībā uz regulāru analīžu veikšanu tiem klientiem, kuri lieto minētos medikamentus. Turklāt ievērojami ir samazināts arī to klientu skaits VSAC, kuriem šis medikaments ir ordinēts. Lai rastu iespēju VSAC veselības punktu reģistrācijai Ārstniecības iestāžu reģistrā, pēc tiesībsarga rekomendācijas Latvijā ministrija sadarbībā ar Veselības ministriju ir veikusi grozījumus MK 2009.gada 20.janvāra noteikumos Nr.60 „Noteikumi par obligātajām prasībām ārstniecības iestādēm un to struktūrvienībām”.
- LPA "Labas klīniskās prakses rekomendācijas psihiatra darbam VSAC" 2013.g.

Latvijas Republikas tiesībsarga 2014.gada ziņojums.

- Tiesības vēlēt slēgta tipa psihiatriskās slimnīcās un VSAC
  - “Vai tad viņi arī var vēlēt, ko viņi vispār saprot”
  - Organizatoriskas problēmas (kad?, cikos?, kur ir pase?)
  - Uzticības personu palīdzība vēlēšanu procesā (stacionārā – sociālais darbinieks, ģimenes loceklis?, kāds no medicīniskā personāla?)

Rīcībspējas ierobežojumu regulējuma piemērošana praksē

Tiesībsarga ziņojums par 2014. g.

- 2010. gada 31. marta ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām
- Rīcībspējas ierobežojumu regulējuma piemērošana praksē
  - "Personiskās tiesības ir cieši saistītas ar cilvēka personu un nav atsvināmas, piemēram, tiesības būt par autoru, laulības noslēgšana, testamenta sastādīšana, adopcija, tiesība apstrīdēt un atzīt bērna izcelšanos u.c." Tiesībsarga ziņojums par 2014. g.
- Atkārtota rīcībspējas ierobežojuma pārskatīšana
  - Liela daļa šo pacientu regulāri psihiatru neapmeklē
  - Mazāka loma psihiatram (izzina par veselības stāvokli), tiesnesis var nozīmēt rīcībspēju pārskatīšanas TPE
  - Sociālo darbinieku lomas pieaugums
  - Rīcībspēju ierobežojuma atkārtota izskatīšana reizēm apgrūtināša pacientam un aizgādņim

• Ārstēšana stacionārā bez pacienta piekrišanas psihisku traucējumu dēļ

– Grozījumi Ārstniecības likuma 68. pantā stājās spēkā 2007. gada 29. martā

• Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi

– Krimināllikums VIII nodaļa Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi 68. pants.

- Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi
  - 1) ambulatoriska ārstēšana medicīnas iestādē;
  - 2) ārstēšana vispārēja tipa psihiatriskajā slimnīcā (nodalā);
  - 3) ārstēšana specializētā psihiatriskajā slimnīcā (nodalā) ar apsardzi.
  - (2) Ja šā panta pirmajā daļā minētā persona pēc izdarītā nodarījuma rakstura un sava psihiskā stāvokļa dēļ nav bīstama sabiedrībai, tiesa var nodot to tuvinieku vai citu personu, kas veic slimnieku kopšanu, gādībā un medicīnas iestādes uzraudzībā pēc dzīvesvietas.

ĀL 68. pants. Psihiatrisko palīdzību bez pacienta piekrišanas sniedz, ja pacients:

- 1) ir draudējis vai draud, centies vai cenšas nodarīt sev vai citai personai miesas bojājumus, vai ir izturējies vai izturas varmācīgi pret citām personām un ārstniecības persona konstatē, ka pacientam ir psihiskās veselības traucējumi, kuru iespējamās sekas varētu būt nopietni miesas bojājumi pacientam pašam vai citai personai;
- 2) ir izrādījis vai izrāda nespēju rūpēties par sevi vai savā aizbildnībā esošām personām un ārstniecības persona konstatē, ka pacientam ir psihiskās veselības traucējumi, kuru iespējamās sekas varētu būt nenovēršama un nopietna personas veselības pasliktināšanās.

Bez pacienta piekrišanas stacionāro pacientu skaits, kuru stacionēšanas pamatotību vērtē tiesa

Pacientu skaits	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Rīgas Psihiatrijas un narkoloģijas centrs	29	35	29	40	53	53	50
Tiesā atsaka	-	2	-	4	2	4 (1x2)	3
Daugavpils PNS	3	10	18	26	15	17	50
Tiesā atsaka	1	-	3	1	1	4	5
Pleijūras slimnīca Psihiatriskā klinika (Liepāja)	10	18	18	27	11	11	21
Tiesā atsaka	1	-	5	2	6	3	1
Strenču PNS	3	3	0	4	1	5	4
Tiesā atsaka	-	-	-	-	-	1	0
Jelgavas PS "Gintermuiža"	2	8	4	-	5	5	2
Tiesā atsaka	-	-	-	-	-	-	2

Ārstniecības likuma 69.1 pants.

- Ārstniecības likuma grozījumi 2014. gada septembrī (piespiedu līdzekļu un citu ierobežojumu piemērošanu un apstrīdēšanu psihoneiroloģiskajās slimnīcās)
- **69.1 pants.** Pacientam, kurš stacionēts psihiatriskajā ārstniecības iestādē bez viņa piekrišanas, un pacientam, kuram ārstniecība psihiatriskajā ārstniecības iestādē noteikta kā medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis kriminālprocesā, ir:
  - 1) Pacientu tiesību likumā noteiktās pacienta tiesības;
  - 2) Tiesības saņemt un nosūtīt vēstules, saņemt pasta sūtījumus (pienesumus), izmantot saziņas līdzekļus, lai kontaktētos ar personām ārpus psihiatriskās ārstniecības iestādes, tikties ar radniekiem un citām personām, kā arī tiesības uz ikdienas pastaigu.

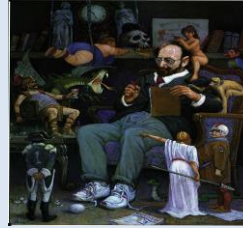
Ārstniecības likuma 69.1 pants.

- Ja pastāv tieši draudi, ka pacients psihisku traucējumu dēļ var nodarīt miesas bojājumus sev vai citām personām vai pacients izrāda vardarbību pret citām personām, ārstam ir tiesības aizliegt pacienta tikšanos ar radniekiem un citām personām un ikdienas pastaigu
- Ārsts, individuāli izvērtējis katru gadījumu, var pieņemt lēmumu par pacienta tikšanos ar radniekiem un citām personām ārstniecības personas klātbūtnē
- ... ārstam ir tiesības pieņemt lēmumu par pacienta un viņa mantu pārmeklēšanu

Ārstniecības likuma 69.¹ pants.

- Gadījumos, kad pastāv tieši draudi, ka pacients psihisku traucējumu dēļ var nodarīt miesas bojājumus sev vai citām personām vai pacients izrāda vardarbību pret citām personām un ar mutisku pārliecināšanu nav izdevies pārtraukt apdraudējumu, psihiatriskajās ārstniecības iestādēs ir tiesības izmantot šādus ierobežojošus līdzekļus:
  - 1) fiziska ierobežošana, izmantojot fizisku spēku pacienta kustību ierobežošanai;
  - 2) mehāniska ierobežošana, pielietojot ierobežojošas saites vai siksnas;
  - 3) medikamentu ievadīšana pacientam pret viņa gribu;
  - 4) ievietošana novērošanas palātā.
- (7) Ierobežojošus līdzekļus piespiedu kārtā pacientam drīkst piemērot tikai tadā gadījumā, ja pacients stacionēts psihiatriskajā ārstniecības iestādē bez viņa piekrišanas, un pacientam, kuram ārstniecība psihiatriskajā ārstniecības iestādē

Paldies par uzmanību!

The Psychiatrist - Jose Perez

The Bureaucrats of Medicine - Jose Perez